

17. Holovenkin, V.P. and Savych, O.V. *Temporary position on rating of scientific and pedagogical workers [Tymchasove polozhennia schodo vyznachennia rejtynhu naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv]*. Kyiv: NTUU «KPI», 2009. Print.

18. Trapicyn, S.Ju., Vasil'eva, E.Ju. and Granichina, O.A. *Rating of teachers, faculties and departments in high school: Methodical manual [Rejting prepodavatelej, fakul'tetov i kafedr v vuze: Metodicheskoe posobie]*. SPb.: Izd-vo RGPU im. A.I. Gercena, 2007. Print.

19. Sharov, Ju.P. and Berzhanskiy, V.N. *Possibilities of an alternative approach to assessing the success of a university through grading. Ranking of higher education institutions: status, trends and problems: a collective monograph [Vozmozhnosti al'ternativnogo podhoda k ocenke uspeshnosti dejatel'nosti vuza s pomoshh'ju rejtingovanija. Ranzhirovanie vysshih uchebnyh zavedenij: sostojanie, tendencii i problemy : kollektivnaja monografija]*. Simferopol': DIAJPI, 2007. Print.

20. "Improving technical education." *Accreditation Board for Engineering and Technology*, 2017 <<http://www.abet.org/network-of-experts/>>.

DOI : 10.5281/zenodo.1038894

УДК 351.37.046.16

Полторак С. Т., к.пед.н., проф., МОУ, м. Київ

*Poltorak S., PhD in Pedagogical Sciences, Full Professor,
Ministry of Defence of Ukraine, Kyiv*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

PERSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE HIGH MILITARY EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

У статті визначені напрямки розвитку державного управління системою вищої військової освіти України. Доведено, що на стан функціонування такої системи впливають організаційно-інституційні механізми, соціально-економічний розвиток, внутрішньо- і зовнішньо політична ситуація тощо.

Ключові слова: *система вищої військової освіти; державне управління; принципи; напрямки; розвиток.*

The directions of development of the public administration high military education system in Ukraine are studied in the paper. It is proved that the in organizational and institutional mechanisms, social and economic development, internal and external political

situation, etc. influence the state of functioning of this system.

Keywords: *high military education system; public administration; principles; directions; development.*

Постановка проблеми. Розбудова системи освіти, її докорінне реформування, забезпечення системи безпеки мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, безпечного становлення державності та демократизації суспільства в Україні. Виходячи з цього, не без підстав можемо наполягати на важливості й актуальності обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості реалізації державного управління у сфері вищої освіти є предметом досліджень багатьох науковців, а саме: В. Авер'янова, А. Арато, В. Бакуменка, М. Бернарда, К. Ващенко, Н. Голубятнікова, С. Домбровської, В. Коврегіна, О. Крюкова, О. Поступної, Є. Пушко-Цибуляк, В. Садкового та ін. [1-3]. Разом із тим, у сучасній науковій літературі потребують системного дослідження питання перспективності розвитку та здійснення державного управління за військово-промисловим комплексом. Відтак, потребує аналізу стан функціонування системи вищої військової освіти в Україні за сучасних умов і чинники, що впливають на цей процес.

Постановка завдання. Отже, метою статті є визначення перспективних напрямків розвитку державного управління системою вищої військової освіти України в контексті забезпечення її безпеки.

Виклад основного матеріалу. Освіта є об'єктом дослідження багатьох галузей сучасного наукового знання – філософії, педагогіки, соціології, юриспруденції тощо. Представниками цих наук запропоновано сукупність доктринальних визначень поняття «освіта», які суттєво відрізняються одне від одного (іноді навіть у межах однієї галузі знань).

Узагальнюючи чинні підходи до розгляду сутності та змісту освіти в сучасній науковій думці, можна виокремити такі її основні визначення:

- освіта як результат навчання;
- освіта як процес [1].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Як зазначає Президент України, освіта – визначальний чинник життєдіяльності суспільства, оскільки відтворює та нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства [там само].

Вищій освіті притаманні такі ознаки:

- здійснюється на базі повної загальної середньої або професійної освіти;
- отримується у вищому навчальному закладі;
- здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими і науковими програмами, що відповідають встановленим стандартам вищої та вищої військової освіти;
- має на меті задоволення потреб суспільства та держави, її Збройних Сил в підготовці висококваліфікованих фахівців, які володіють потрібними науковими знаннями та практичними навичками в обраній галузі діяльності, різних рівнів, ступенів та кваліфікацій для виробничої і соціальної сфер;
- спрямована на забезпечення найбільш повного задоволення потреб у розвитку здібностей і творчого потенціалу в фундаментальній науковій, загальнокультурній та спеціальній підготовці особистості, можливість її активної, вільної та конструктивної участі у розвитку суспільства;
- завершується присвоєнням відповідного ступеня і (або) кваліфікації та її підтвердженням відповідним документом (дипломом) про отримання вищої освіти [2].

Державна політика у сфері вищої освіти полягає у формуванні та нормативно-правовому закріпленні загальної стратегії вищої освіти, визначенні цілей, завдань і відповідних напрямків дії, спрямованих на забезпечення функціонування та розвитку системи вищої освіти. Зміст державної політики у сфері вищої освіти визначають мета, завдання, а також основні принципи функціонування та пріоритетні напрямки розвитку системи вищої освіти.

Роль держави у вищій освіті полягає в тому, щоб визначити, яких саме освітніх результатів суспільство й держава бажали та могли б досягти. При цьому необхідно враховувати, що окремі суб'єкти також мають певні переваги щодо здобуття вищої освіти, але вирішує ці питання безпосередньо сама особа. У цьому аспекті держава повинна виступати тільки гарантом прав громадян на освіту, але не приймати рішення за них.

Основи державної політики в галузі вищої військової освіти визначені у законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, наказах та директивах Міністра оборони України і начальника Генерального штабу Збройних Сил (ЗС) України.

За роки незалежності в Україні створена єдина система військової освіти (ЄСВО), яка являє собою соціальний інститут, що є складовою частиною державної системи освіти, покликаний забезпечити процес військової освіти та складається певною мірою з організованої сукупності освітніх закладів, які реалізують військову освіту згідно з чинними нормативно-правовими основами, освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, встановленими державою, та органів управління освітою, що здійснюють керівництво діяльністю цих закладів. До складу цього соціального інститу-

ту, крім освітніх, можуть також входити інші заклади та установи (наукові, методичні, практичної підготовки), що забезпечують підготовку військових фахівців та сприяють їй [2].

Складовою ЄСВО є система вищої військової освіти (СВВО). Сьогоднішній період характеризується серйозними структурними й організаційними змінами у сфері державотворення та військового будівництва, у тому числі щодо СВВО. Характерною відмінною ознакою функціонування СВВО на сучасному етапі є те, що вона виступає водночас й інструментом, й об'єктом реформування Збройних Сил України, оскільки від професійної підготовки офіцерських кадрів, їх відданості Вітчизні і спроможності виконати військовий обов'язок у найвищому ступені залежить боєготовність та боєздатність військ.

На цій підставі зауважимо, що СВВО повинна забезпечити підготовку військових фахівців із високим рівнем професіоналізму, компетентності, інтелектуального розвитку, загальної та військово-професійної культури, здатних з високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо оборони України, розвитку власної творчої індивідуальності, наполегливого самостійного засвоєння нових знань протягом військової служби, прийняття оптимальних рішень в нестандартних умовах за всіма спеціальностями й спеціалізаціями, що визначають рівень боєздатності та боєготовності Збройних Сил.

Аналіз світової практики розвитку військової освіти дозволяє визначити такі основні вимоги, які висувуються до вітчизняної військової освіти [3]:

- підготовка висококваліфікованих військових фахівців, здатних керувати військами (силами) під час виконання відповідних бойових операцій і проведення навчань у мирний час;

- створення, експлуатація та застосування найскладніших систем ОВТ;

- здійснення та супроводження фундаментальних і прикладних досліджень;

- організація, проведення та контроль дослідно-конструкторських робіт із створення нових поколінь озброєння і військової техніки (ОВТ);

- забезпечення ефективності виконання завдань, що виникають під час здійснення міжнародних антитерористичних та миротворчих операцій тощо.

Разом із тим, розвиток СВВО в Україні стримується через дію низки факторів, а саме [2]:

- недостатньо ефективне управління СВВО, аналітичне й інформаційне супроводження реалізації проектів і прийнятих рішень;

- неповну відповідність змісту навчання військових фахівців досвіду бойової й оперативної підготовки військ, їх застосуванню у миротворчих операціях, локальних конфліктах і війнах;

- незавершеність оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, навчальних центрів та навчальних військових частин, їх організаційно-

штатних структур і чисельності особового складу;

– недостатній досвід військової служби на відповідних посадах у військах значної частини науково-педагогічних працівників ВВНЗ;

– недостатню ефективність інтеграційних процесів щодо військової освіти і науки;

– застарілість навчально-матеріальної бази, відсутність достатньої кількості сучасних навчально-тренувальних систем і комплексів;

– недостатнє фінансове забезпечення СВВО;

– незавершеність опрацювання змін до законодавчої бази системи освіти у державі та відповідних нормативно-правових актів з питань військової освіти;

– падіння рівня престижності та мотивації проходження військової служби, а також подекуди незадовільний рівень соціального захисту військовослужбовців тощо.

Усунення цих недоліків потребує деяких перетворень у СВВО й організації підготовки військових фахівців. З урахуванням практики сучасної підготовки військових фахівців удосконалення системи вищої військової освіти можна здійснити в таких напрямках:

– подальшої інтеграції військової освіти і науки;

– формування нового покоління моделей підготовки висококваліфікованих військових фахівців, здатних ефективно управляти військами в бою;

– приведення структури та чисельності ВВНЗ у відповідність до потреб Збройних Сил України;

– формування і становлення військових педагогів нової формації;

– збереження та зміцнення основних науково-педагогічних шкіл за ключовими напрямками підготовки військових фахівців;

– удосконалення матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів.

При цьому відзначимо, що характерними засадами функціонування систем військової освіти в Україні мають бути такі:

– *стратегічні напрями* – системність, інтегративність, неперервність освіти, включення в цю систему позаінституціональних форм освіти; випередження військовою освітою практики застосування військ (сил); поєднання загальної та професійної освіти; фундаменталізація, інформатизація, демократизація, гуманізація, технологізація, стандартизація; запровадження дистанційного, кореспондентського навчання; створення всебічних умов для доступності навчання; стимулювання мотиваційної сфери; менеджмент в освітній сфері; управління якістю підготовки військових фахівців. Стратегія розвитку військової освіти перебуває в органічному зв'язку зі змінами, що відбуваються в політиці, збройних силах, економіці, соціальних відносинах і суспільній свідомості;

– *нормативно-правове забезпечення* – кодифікація нормативно-правового та систематизація науково-методичного забезпечення; забезпечен-

ня різноманітності форм підготовки та перепідготовки військових фахівців;

– *мережа військових навчальних закладів* – широка інфраструктура закладів для підготовки офіцерського складу; в тактичній ланці (на первинні посади) – курси, школи, училища; у вищій та післядипломній освіті – курси, школи, центри, коледжі, інститути, академії, університети; наявність мережі військових підрозділів при ВНЗ; використання спеціалізованих полігонів для здобуття практичних умінь і навичок за функціями посадово-го призначення;

– *управління військовою освітою* – підпорядкування військових навчальних закладів командувачам видів збройних сил, відносно широка діяльна автономія; оптимальність функцій і структур управління; акцентованість та гнучкість управління; чіткість ієрархічної структури органів управління, відсутність функціонального дублювання; широкий спектр автономних повноважень ієрархічних структур управління;

– *зміст військової освіти* – пріоритет національних інтересів і національної безпеки при визначенні змісту військової освіти; відсутність жорсткої стандартизації змісту навчання; орієнтація на базову теоретичну підготовку з гуманітарних, соціально-економічних, природничих та інженерних дисциплін з обмеженою вузькою спеціалізацією (у вищих навчальних закладах) та на прикладну військово-спеціальну спрямованість (у школах та середніх закладах); наближення підготовки військових фахівців (особливо практичної) до реальних потреб військ у мирний та воєнний час; підготовка військових фахівців з вищою освітою на інтеграційних засадах з відповідними цивільними спеціальностями з пріоритетним урахуванням специфіки військово-професійної діяльності; психолого-фізіологічна виваженість обсягу та змісту навчальних програм;

– *організація навчального процесу та повсякденної діяльності* – створення максимально можливих умов щодо комфортності оволодіння знаннями, побуту та відпочинку; престижність навчання, повага до історії, традицій та ритуалів; напруженість, інтенсивність навчання, особливо з фізичної підготовки; висока вимогливість до військової дисципліни та виконання розпорядку дня; практика підготовки військових фахівців за індивідуалізованими навчальними планами (у визначених межах); диференціація та інтеграція навчання; цільова та ґрунтовна спрямованість навчально-методичних документів щодо підготовки військових фахівців; пріоритет практичних видів занять; невелика питома вага в навчальних планах лекційних форм занять; спрямованість на самостійне оволодіння знаннями; висока дидактична та матеріально-технічна забезпеченість; використання інформаційних технологій; значна тривалість самостійної підготовки та використання за прямим призначенням відведеного на неї часу; сувора система дотримання графіка навчального процесу, звітності та контролю навчальної діяльності з виконання навчальних планів і програм; рейтингове оцінювання навчальної діяльності майбутніх фахівців; великий відсоток відрахувань у процесі на-

вчання; прагматичний стиль діяльності викладацького складу;

– *особистісна орієнтованість військової освіти* – велика увага проф-орієнтаційній роботі за напрямками підготовки військових фахівців.

Висновки. Військова освіта України має враховувати основні світові тенденції інноваційного розвитку освіти й освітніх систем. У результаті аналізу наукових напрацювань в означеній сфері до загальних світових тенденцій розвитку освіти та освітніх систем можемо віднести такі:

- синергетизація освіти;
- освіта протягом усього життя;
- випереджувальна спрямованість освіти;
- інтеграція військової освіти та науки;
- фундаменталізація освіти;
- інформатизація освіти;
- глобалізація освіти;
- гуманізація;
- демократизація, стандартизація і технологізація освіти, забезпечення її якості;
- особистісна спрямованість освіти тощо.

У цьому контексті визначені пріоритетні напрямки функціонування систем військової освіти в Україні: стратегічні напрями; нормативно-правове забезпечення; мережа військових навчальних закладів; управління військовою освітою; зміст військової освіти; організація навчального процесу та повсякденної діяльності; особистісна орієнтованість військової освіти.

Список використаних джерел

1. Антонюк О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади / О. Антонюк // *Персонал*. – 2006. – № 10. – С. 58–65.
2. Ситник Г. Тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу провідних країн світу / Г. Ситник, О. Сальнікова // *Аспекти публічного управління*. – Дніпропетровськ : Грані, 2014. – № 9/10. – С. 56–65.
3. Gurak S. Defense Industry Complex: key aspects / S. Gurak // *Defense Bulletin*, 2010. – № 9. – 29–34 pp.

References

1. Antonyuk, J. Management in the educational sphere: conceptual foundations [Menedgment v osvityans`kij sferi: conceptual`ni zasady]. *Personal* 10 (2006): 58-65. Print.
2. Sytnik G. and Sal`nikova O. The trends in the development of the defense industrial complex of the leading countries of the world [Tendencii rozvytku oboronno-promyslovogo kompleksu providnyh krajn svitu]. *Aspekty publichnogo upravlinnja* 9/10 (2014): 56–65. Print.
3. Gurak S. Defense Industry Complex: key aspects. *Defense Bulletin* 9 (2010): 29–34. Print.